

# FAKTORING

## STANJE

Razvoj faktoringa u Srbiji započeo je početkom 21. veka, a svoju zakonsku osnovu dobio je 2013. godine donošenjem Zakona o faktoringu ("Sl. glasnik RS", br. 62/2013 i 30/2018), koji je i danas na snazi sa izmenama iz 2018. godine. Faktoring je postao važan instrument finansiranja malih i srednjih preduzeća, omogućavajući im da obezbede likvidnost prodajom svojih potraživanja pre dospeća.

U Srbiji 23 privredna društva poseduju odobrenje za obavljanje poslova faktoringa, a delatnošću faktoringa se u skladu sa zakonom bavi i Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza i desetak poslovnih banaka. Počev od 2014. godine, kada je registrovano prvo privredno društvo za poslove faktoringa, primećuje se kontinuirani trend registracije nekoliko novih faktoring društava svake godine, što ukazuje na postojanje interesovanja privrednih subjekata za uključivanje u ovu delatnost.

Jedna od zanimljivih činjenica je da faktoring u Srbiji nije samo alat za poboljšanje likvidnosti, već i za smanjenje rizika naplate potraživanja. Faktoring društva preuzimaju rizik neplaćanja, čime omogućavaju preduzećima da se fokusiraju na rast i razvoj svojih osnovnih delatnosti. Takođe, faktoring je postao posebno popularan među izvoznima, jer im omogućava da brzo dobiju sredstva za finansiranje novih porudžbina i smanjenje rizika povezanih sa međunarodnim transakcijama.

Pored toga, faktoring je u Srbiji prepoznat kao jedan od efikasnijih načina borbe protiv nelikvidnosti i kašnjenja u plaćanju, što su česti problemi u domaćoj privredi. Uprkos tome, izazovi i dalje postoje, naročito u vezi sa edukacijom privrednih subjekata o prednostima i mogućnostima koje faktoring pruža.

## POBOLJŠANJA

Kako se poslovanje faktoring kompanija ove godine po prvi put razmatra u okviru bele knjige to nema uslova za analizu poboljšanja u odnosu na preporuke, imajući u vidu da istih nije ni bilo.

## PREOSTALI PROBLEMI

### 1. Nepreciznost zakonskih odredbi u delu koji regulišu mogućnost zaključenja ugovora u elektronskoj formi

Članom 19. stavom 1. Zakona o faktoringu propisano je da

se faktoring može obavljati samo na osnovu ugovora zaključenog u pisanoj ili elektronskoj formi. Dalje je članom 23. stavom 1. Zakona o faktoringu propisano da prodaju potraživanja ustupilac vrši uz predaju faktoru ugovora (original ili kopija overena od strane nadležnog organa) i/ili fakture koje predstavljaju osnov potraživanja i obaveštenja dužniku da je potraživanje predato faktoru.

Dokumentacija iz člana 23. stava 1. Zakona o faktoringu zajedno sa dokazom o prenosu potraživanja predstavlja verodostojnu ispravu u postupku izvršenja.

Faktoring kompanije koje su svoje poslovanje organizovale na način koji je u skladu sa opštim trendom aktualizacije digitalne forme poslovanja, susrele su se sa određenim problemima prilikom pokretanja postupaka prema dužnicima kod ugovora o faktoringu zaključenih elektronskim putem, odnosno uz elektronsko potpisivanje i razmenu elektronskih dokumenata. Ovo je naročito problematizovano kod onih faktoring kompanija koje za potpisivanje koriste sopstvena softverska rešenja zasnovana na principima dvofaktorske autentifikacije.

Jedan od glavnih problema sa kojima se suočavaju faktoring kompanije je neusklađenost između Zakona o faktoringu i Zakona o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja u elektronskom poslovanju ("Sl. glasnik RS", br. 94/2017 i 52/2021). Naime, iako je uvođenje mogućnosti zaključenja ugovora u elektronskoj formi veliki korak napred, nedostatak preciznih uputstava o načinu potpisivanja elektronskim putem i načinima ostvarivanja naplate potraživanja u izvršnom postupku stvara administrativne prepreke. Ove prepreke mogu voditi neosnovanom produženju postupka, što za faktoring kompanije može imati značajne negativne posledice, budući da su im potrebna sredstva koja bi dalje plasirali na tržištu.

Takođe, primena različitih softverskih rešenja za elektronsko potpisivanje, koja nisu dovoljno standardizovana ili priznata od strane relevantnih institucija, dodatno komplikuje proces. Faktoring kompanije često moraju da troše dodatne resurse na prilagođavanje svojih sistema i obučavanje zaposlenih, što može povećati troškove i smanjiti efikasnost poslovanja.

Da bi se rešili ovi problemi, predloženo je nekoliko mera:

– Harmonizacija zakonodavstva: Usklađivanje Zakona o

faktoringu sa Zakonom o elektronskom dokumentu kako bi se obezbedila jasna pravila i procedure za elektronsko potpisivanje i sprovođenje naplate potraživanja.

- Standardizacija softverskih rešenja: Uvođenje standardizovanih softverskih rešenja za elektronsko potpisivanje koja su priznata i kompatibilna sa postojećim pravnim okvirom.
- Edukacija i obuka: Pružanje edukacije i obuke za faktoring kompanije i njihove klijente o prednostima i pravilnoj upotrebi elektronskih ugovora i dokumentacije.

Uvođenje mogućnosti zaključenja ugovora u elektronskoj formi bez istovremenog preciziranja načina potpisivanja elektronskim putem i preciznijeg definisanja načina ostvarenja naplate potraživanja u izvršnom postupku destimulira deluje na dalji razvoj digitalnog faktoringa. Ipak, sa odgovarajućim zakonodavnim izmenama i usklađivanjem, digitalni faktoring može značajno unaprediti efikasnost i fleksibilnost poslovanja, pružajući brže i sigurnije finansiranje za preduzeća u Srbiji.

Predlog bi trebao da obuhvati izmenu Zakona o faktoringu kojom bi se dodatno precizirali mehanizmi i uslovi pod kojima se smatra da je ugovor zaključen u odgovarajućoj formi, a što posledično vodi smanjenoj mogućnosti arbitrarnosti od strane sudova i ujednačavanju sudske prakse.

## 2. Obezbeđivanje mehanizma za zaštitu od duplog finansiranja faktura

Iako se duplo finansiranje faktura ne javlja tako često u praksi, negativne posledice po faktoring kompanije mogu biti izuzetno značajne. Ovaj problem se može manifestovati u obliku finansijskih gubitaka, narušavanja poverenja klijenata, kao i dodatnih administrativnih troškova. Dodatno se mora imati u vidu da će daljim razvojem digitalnog faktoringa i skraćivanjem procedura zaključenja ugovora o faktoringu i razmene dokumentacije pojava ovih situacija u budućnosti biti sve češća.

Nedostatak institucionalnog zakonskog okvira koji bi regulisao način razmene informacija između faktoring kompanija, u određenoj meri je ublažen razvojem platforme od strane jedne od vodećih faktoring kompanija u Srbiji. Ova platforma omogućava bržu i efikasniju razmenu informacija između učesnika na tržištu, smanjujući

rizik od duplog finansiranja faktura. I pored ovih inicijativa, smatramo da bi centralizovano rešenje pod nadzorom državnih organa bilo bolje rešenje. Centralizovani sistem bi omogućio jednak pristup svim učesnicima na tržištu i obezbedio dodatnu zaštitu od prevarnih radnji nesavesnih ustupilaca. Državni nadzor bi takođe omogućio bolju regulaciju i praćenje transakcija, čime bi se smanjio rizik od finansijskih prevara i osigurala transparentnost poslovanja.

Pored toga, uvođenje centralizovanog sistema za razmenu informacija moglo bi da unapredi ukupnu efikasnost faktoring tržišta. Ovakav sistem bi omogućio bržu identifikaciju potencijalnih prevara i omogućio faktoring kompanijama da donesu informisane odluke pri odobravanju finansiranja. Takođe, ovo bi doprinelo jačanju poverenja među učesnicima na tržištu, kao i poboljšanju ukupne stabilnosti i sigurnosti finansijskog sistema.

Dalji razvoj digitalnog faktoringa u Srbiji zahteva kontinuirano prilagođavanje zakonskog okvira kako bi se omogućila adekvatna zaštita svih učesnika i osigurala efikasnost poslovanja. Sa odgovarajućim zakonodavnim izmenama i uvođenjem centralizovanog rešenja za razmenu informacija, faktoring kompanije će biti bolje opremljene za suočavanje sa izazovima savremenog poslovanja i pružanje kvalitetnijih usluga svojim klijentima.

## 3. Razvijanje mehanizma za bolju procenu boniteta ustupioca i/ili dužnika

Faktoring kompanijama su u ovom trenutku na raspolaganju izuzetno ograničene mogućnosti za proveru boniteta ustupioca i/ili dužnika ustupljenog potraživanja, što ih odvraća od saradnje sa relativno „mladim“ privrednim društvima, odnosno privrednim društvima za koje ne postoji dovoljan broj pokazatelja koji bi služili utvrđivanju njihovog boniteta. Takva situacija može značajno ograničiti potencijal za širenje i rast novih poslovnih subjekata na tržištu.

Navedeni problem bi mogao biti rešen uvođenjem svojevrsnog market place-a na bazi pristupa centralnom registru faktura, gde bi Ministarstvo finansija registrovanim korisnicima – faktoring kompanijama omogućilo kupovinu izveštaja sa kreditnim rejtingima kompanije. Ovaj centralizovani registar faktura bi omogućio faktoring kompanijama brži i pouzdaniji uvid u finansijsko stanje i bonitet potencijalnih klijenata.

Uvođenje navedenih registara i dostupnost podataka bi, ne samo poboljšala stepen informisanosti faktoring kompanija i pospešila procenat zaključenih ugovora, već bi i pozitivno uticala na svest privrednih društava o značaju savesnog postupanja u poslovanju. Privredna društva bi bila podstaknuta da poštuju sve rokove i blagovremeno izmiruju svoje obaveze prema poveriocima, čime bi se dodatno poboljšala ukupna poslovna klima u zemlji.

Uvođenje takvog sistema bi doprinelo jačanju poverenja između poslovnih subjekata i faktoring kompanija, stvarajući transparentnije i sigurnije okruženje za poslovanje. Na ovaj način bi se postigla veća stabilnost na tržištu i obezbedili uslovi za održiv rast i razvoj privrede.

Implementacija ovih rešenja zahtevala bi usku saradnju između državnih organa, faktoring kompanija i drugih relevantnih institucija. Međutim, dugoročni benefiti u smislu povećane likvidnosti, smanjenja rizika i poboljšane poslovne efikasnosti svakako bi opravdali početne napore i investicije u ovaj sistem.

#### 4. Omogućavanje elektronskog izdavanja menica

I pored višegodišnjih najava početaka primene elektronskih menica posredstvom informatičkog rešenja Narodne banke Srbije i formiranja Centralnog registra e – menica za pravna lica i preduzetnike i dalje ne postoji mogućnost izdavanja elektronskih menica. Ovaj nedostatak predstavlja značajnu prepreku za potpunu digitalizaciju poslovanja faktoring kompanija. Trenutna praksa, gde se ugovori zaključuju online, a ustupoci moraju da šalju registrovane menice poštom, predstavlja paradoks i stvara nepotrebne administrativne komplikacije.

Navedena mogućnost, u kombinaciji sa zakonskom mogućnošću elektronskog potpisivanja ugovora, mogla bi voditi potpunoj digitalizaciji poslovanja faktoring kompanija i značajnom povećanju interesa ustupilaca za ovaj vid finansiranja. Uvođenje elektronskih menica povećava i pravnu sigurnost u pogledu identiteta meničnog dužnika i samim tim pospešuje mogućnost faktoring kompanija da uspešno naplate svoje potraživanje.

#### PREPORUKE SAVETA

- Otklanjanje nepreciznosti zakonskih odredbi u delu koji reguliše mogućnost zaključenja ugovora u elektronskoj formi.
- Obezbeđivanje mehanizma za zaštitu od duplog finansiranja faktura.
- Razvijanje mehanizma za bolju procenu boniteta ustupioca i/ili dužnika.
- Omogućavanje elektronskog izdavanja menica.